

Co-funded by
the European Union

ZELENA SRBIJA

BOŠ
BEOGRADSKA
OTVORENA
ŠKOLA

Izveštaj sa konferencije

“Klimatska adaptacija (voda, ekstremne pojave, zelene površine)”

Klimatske promene: od globalnog upozorenja do odgovora Srbije

Izveštaj pripremio: **dipl. ing. Duško Medić**

Izdavači: **Medija centar Beta | Centar za održive zajednice**

Prelom: **DM media**

Godina izdanja: **2026.**

**Produkcija ovog sadržaja izrađena je uz
finansijsku podršku Evropske unije kroz
projekat Navigator Zelene agende koji**

**Co-funded by
the European Union**

**sprovodi Beogradska otvorena škola. Za njen sadržaj isključivu odgovornost
snosi Medijski centar Beta i Centar za održive zajednice i sadržaj nužno ne
odražava stavove Evropske unije i Beogradske otvorene škole.**

„Dva najveća izazova sa kojima se čovečanstvo suočava u nastojanju da obezbedi dostojan opstanak jesu nuklearno oružje i ekološka katastrofa. Najbolja odbrana od krajnje katastrofe bila bi funkcionalna demokratija, u kojoj se informisani i angažovani građani udružuju kako bi razvili načine za prevazilaženje tih pretnji — što je zaista moguće.“

Noam Čomski

Uvod

Klimatske promene su tokom poslednjih nekoliko decenija od teme kojom su se prvenstveno bavili naučnici postale jedno od ključnih razvojnih, ekonomskih, socijalnih i bezbednosnih pitanja savremenog društva. Od prvih međunarodnih sporazuma o smanjenju emisija do Pariskog sporazuma iz 2015. godine, globalna klimatska politika postepeno je evoluirala od sistema ograničenih obaveza pojedinih država ka univerzalnom okviru u kojem se od svih zemalja očekuje da smanjuju emisije, prilagođavaju se posledicama klimatskih promena, obezbeđuju finansiranje i transparentno prate ostvareni napredak. Ipak, iskustvo poslednjih godina pokazuje da usvajanje međunarodnih i nacionalnih ciljeva samo po sebi nije dovoljno: njihova stvarna vrednost zavisi od toga koliko se brzo i dosledno pretvaraju u konkretne promene u energetici, poljoprivredi, upravljanju vodama i otpadom, gradnji, saobraćaju i svakodnevnom životu građana.

Za Srbiju je pitanje prilagođavanja posebno značajno jer su posledice promene klime već jasno vidljive. Temperatura raste brže od globalnog proseka, dok su toplotni talasi, suše, obilne padavine, poplave, požari i drugi ekstremni događaji sve učestaliji i skuplji. Prema podacima navedenim u nacionalnim dokumentima, između 2000. i 2024. godine klimatski i vremenski ekstremi izazvali su materijalne gubitke koji se mere milijardama evra, a najveći deo šteta povezan je sa sušama i visokim temperaturama. To pokazuje da klimatska kriza u Srbiji više nije samo pitanje zaštite životne sredine, već direktno utiče na proizvodnju hrane, vodne resurse, infrastrukturu, zdravlje stanovništva, lokalne budžete i ukupnu ekonomsku stabilnost. Srbija je poslednjih godina izgradila relativno širok zakonodavni i strateški okvir za odgovor na ove izazove. Zakon o klimatskim promenama, Program prilagođavanja na

4

Upravo je pitanje prelaska sa strateških dokumenata na stvarnu primenu bilo u središtu konferencije „**Zelena agenda izbliza – Klimatske promene i adaptacija u Srbiji**“¹, održane 22. aprila 2026. godine u Ekološkom centru „Radulovački“ u Sremskim Karlovcima. Diskusija stručnjaka iz oblasti klimatologije, zaštite životne sredine, poljoprivrede i civilnog društva pokazala je da se prilagođavanje mora mnogo snažnije povezati sa građevinskim standardima, prostornim i urbanističkim planiranjem, upravljanjem vodama i otpadom, zaštitom zemljišta, poljoprivrednom politikom, lokalnim budžetima i sistemom javnog informisanja. Kao zajednički problem izdvojeni su slaba koordinacija između institucija, nejasna odgovornost za sprovođenje, nedovoljna primena postojećih propisa, oslanjanje na zastarele klimatske pretpostavke, manjak dostupnih podataka i pretežno reaktivan pristup problemima — delovanje tek kada šteta već nastane.

Ovaj tekst zato prati put od nastanka globalnog klimatskog okvira do konkretnih izazova sa kojima se Srbija danas suočava. Njegov cilj nije samo da prikaže postojeće politike i pokazatelje, već i da ukaže na jaz između normativnog okvira i stvarnih rezultata. **Završne preporuke**, usmerene su upravo na smanjivanje tog jaza: uvođenje budućih klimatskih scenarija u planiranje i investicije, jasnije institucionalne odgovornosti, zaštitu voda i zelene infrastrukture, reformu upravljanja otpadom, očuvanje zemljišta i otpornu poljoprivredu, bolji sistem podataka i ranog upozoravanja, kao i snažnije povezivanje finansiranja, obrazovanja, medija i učešća građana sa merljivim rezultatima prilagođavanja. Suštinski cilj svih ovih mera jeste prelazak sa saniranja posledica na preventivno upravljanje klimatskim rizicima i izgradnju društva sposobnog da funkcioniše u sve zahtevnijim klimatskim uslovima.

1 <https://zelenaagenda.com/dogadjaji/zelena-agenda-izbliza-klimatske-promene-i-adaptacija-u-srbiji/>

Od naučnog saznanja do Pariskog sporazuma

Iako se za uticaj atmosferskih gasova na klimu zna još od sredine devetnaestog veka (Džon Tindal, 1859) čovečanstvu je trebalo više od 100 godina da prepozna štetnosti efekta staklene bašte i njenu povezanost sa globalnim zagrevanjem, sa globalnom opasnošću koja je koliko ozbiljna toliko i neminovna.

Prelomni trenutak u međunarodnom prepoznavanju ovog problema nastupio je 1992. godine, usvajanjem Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o promeni klime¹, kojom je promena klime označena kao zajednička briga čovečanstva. Konvencija je nedvosmisleno utvrdila da ljudske aktivnosti povećavaju koncentraciju gasova sa efektom staklene bašte, pojačavaju prirodni efekat staklene bašte i izazivaju dodatno zagrevanje Zemljine površine i atmosfere, ugrožavajući prirodne ekosisteme, privredu i ljudsko društvo. Istovremeno je potvrđeno da globalni karakter klimatske krize zahteva najširu moguću saradnju država, uz

¹ <https://aarhusns.rs/wp-content/uploads/2021/01/Okvirna-konvencija-UN-o-promeni-klime.pdf>

uvažavanje njihovih zajedničkih, ali različitih odgovornosti i mogućnosti, kako bi se klimatski sistem zaštitio za sadašnje i buduće generacije.

Nakon usvajanja Okvirne konvencije započeo je dugotrajan proces pretvaranja opštih načela u konkretnije međunarodne obaveze. Prvi veliki rezultat tog procesa bio je Kjoto protokol², usvojen 1997. godine, kojim su razvijene zemlje prvi put prihvatile pravno obavezujuće ciljeve smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte. Protokol je stupio na snagu 2005. godine, a obaveze su se odnosile prvenstveno na industrijski razvijene države, u skladu sa načelom zajedničke, ali različite odgovornosti. Iako je predstavljao važan iskorak u međunarodnoj klimatskoj politici, njegov domet bio je ograničen činjenicom da nisu sve velike ekonomije prihvatile obaveze, dok zemlje u razvoju nisu imale obavezujuće ciljeve smanjenja emisija.

Pravila za primenu Kjoto protokola detaljnije su utvrđena Marakeškim sporazumima³ iz 2001. godine, kojima su uređeni sistemi praćenja i izveštavanja o emisijama, tržišni mehanizmi i podrška zemljama u razvoju. Međutim, rast globalnih emisija pokazao je da model zasnovan pretežno na obavezama razvijenih država nije dovoljan. Zbog toga je Akcionim planom sa Balijsa⁴ iz 2007. godine otvoren proces pregovora o širem međunarod-

nom okviru, koji bi obuhvatio ublažavanje klimatskih promena, prilagođavanje njihovim posledicama, finansiranje, razvoj i prenos tehnologija.

Velika očekivanja bila su usmerena na konferenciju u Kopenhagenu 2009. godine, ali ona nije rezultirala novim sveobuhvatnim i pravno obavezujućim sporazumom. Kopenhaškim dogovorom⁵ ipak je potvrđen cilj da porast prosečne globalne temperature ostane ispod 2°C u odnosu na predindustrijski nivo, dok su države počele samostalno da prijavljuju svoje klimatske ciljeve. Dogovorima iz Kankuna⁶ iz 2010. godine ovaj pristup je uključen u formalni okvir Ujedinjenih nacija, uz jačanje sistema transparentnosti, prilagođavanja i finansijske podrške zemljama u razvoju, uključujući uspostavljanje Zelenog klimatskog fonda⁷.

Platformom iz Durbana⁸, usvojenom 2011. godine, države su se obavezale da pregovaraju o novom sporazumu koji će se primenjivati na sve zemlje, a ne samo na industrijski razvijene države. Time je načinjen ključni zaokret od strogo podeljenih obaveza ka univerzalnom sistemu u kojem svaka država određuje sopstveni doprinos, u skladu sa svojim mogućnostima i nacionalnim okolnostima. U narednim godinama razvijani su mehanizmi za

2 http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old-t/2007_09/t09_0103.htm

3 https://unfccc.int/cop7/documents/accords_draft.pdf

4 <https://unfccc.int/resource/docs/2007/cop13/eng/06a01.pdf>

5 <https://unfccc.int/conference/copenhagen-climate-change-conference-december-2009>

6 <https://unfccc.int/conference/cancun-climate-change-conference-november-2010>

7 <https://www.greenclimate.fund/>

8 <https://unfccc.int/process-and-meetings/conferences/past-conferences/durban-climate-change-conference-november-2011/durban-climate-change-conference-november-december-2011>

rešavanje pitanja gubitaka i šteta izazvanih klimatskim promenama, kao i pravila za podnošenje nacionalno utvrđenih doprinosa.

Ovaj pregovarački proces kulminirao je usvajanjem Pariskog sporazuma⁹ 12. decembra 2015. godine. Sporazumom su se gotovo sve države sveta obavezale da doprinesu ograničavanju porasta prosečne globalne temperature na znatno ispod 2°C, uz nastojanje da se zagrevanje zadrži na 1,5°C u odnosu na predindustrijski nivo. Za razliku od Kjoto protokola, Pariski sporazum obuhvata sve države, koje svoje ciljeve utvrđuju kroz nacionalno određene doprinose i treba da ih obnavljaju svakih pet godina, uz postepeno povećavanje ambicija. Sporazum je tako uspostavio univerzalni okvir za smanjenje emisija, prilagođavanje posledicama klimatskih promena, finansiranje klimatskog delovanja i praćenje ostvarenog napretka, ali je uspeh tog sistema ostao zavisao od spremnosti država da preuzete ciljeve pretoče u stvarne i dovoljno brze promene.

Srbija pred sve većim klimatskim rizicima

U Srbiji je potreba za sistemskim odgovorom na klimatske promene formalizovana ratifikacijom Pariskog sporazuma 2017. godine, a potom i usvajanjem Zakona o klimatskim promenama¹⁰ 2021. godine. Na osnovu tog zakona Vlada je donela Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove za period od 2023. do 2030. godine¹¹, prvi sveobuhvatni dokument kojim se utvrđuju prioriteti, mere i aktivnosti za smanjenje ranjivosti stanovništva, privrede, infrastrukture i prirodnih sistema. Program je izrađen u skladu sa evropskim pristupom prema kojem prilagođavanje mora biti zasnovano na naučnim podacima, sistematski uključeno u sektorske politike i dovoljno brzo da odgovori na sve učestalije klimatske opasnosti.

Prema podacima navedenim u Programu, dok je prosečna globalna temperatura porasla za približno 1,1°C, u Srbiji je zabeležen porast od oko 1,8°C, a tokom leta čak 2,6°C. U periodu od 2000. do

⁹ <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement>

¹⁰ <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-klimatskim-promenama.html>

¹¹ <https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/2024-01/program-prilagodjavanja-na-izmenjene-klimatske-uslove-za-period-od-2023-do-2030-godine.pdf>

2020. godine ekstremni vremenski i klimatski događaji prouzrokovali su najmanje 6,8 milijardi evra materijalnih šteta. Više od 70 odsto evidentiranih gubitaka bilo je povezano sa sušama i visokim temperaturama, dok su poplave predstavljale drugi najznačajniji uzrok štete.

Najveće klimatske opasnosti za Srbiju jesu sve učestaliji i intenzivniji toplotni talasi, suše i obilne padavine, koje u zavisnosti od karakteristika pojedinih područja dovode do poplava, klizišta, odrona i požara. Njihove posledice dodatno pogoršava postojeće zagađenje vazduha, vode i zemljišta. Klimatske promene tako ne stvaraju samo nove rizike već pojačavaju već prisutne ekološke, zdravstvene i društveno-ekonomske probleme, posebno u poljoprivredi, šumarstvu, upravljanju vodama, energetici, saobraćaju i javnom zdravlju.

Prirodni i društveni sistemi ne mogu

se samostalno i dovoljno brzo prilagoditi ovakvim promenama. Zbog toga Program predviđa planske intervencije u oblastima smanjenja rizika od katastrofa, proizvodnje hrane, zaštite šuma i drugih ekosistema, izgradnje i obnove infrastrukture, proizvodnje energije i očuvanja zdravlja stanovništva. Prilagođavanje podrazumeva mere kojima se smanjuje ranjivost ljudi, privrede, infrastrukture i životne sredine, ali tako da one istovremeno ne povećavaju neto emisije gasova sa efektom staklene bašte.

Jedan od ključnih problema koji Program prepoznaje jeste to što se brojne javne politike, planovi i infrastrukturni projekti i dalje zasnivaju na podacima o klimi iz prošlosti, umesto na budućim klimatskim scenarijima. Takav pristup može dovesti do toga da se objekti, sistemi zaštite i razvojni planovi projektuju za uslove koji više neće postojati. Zbog toga je neo-

phodno da se klimatski rizici uključe u sektorsko zakonodavstvo, prostorno i urbanističko planiranje, budžetske odluke i upravljanje javnim investicijama, a ne da prilagođavanje ostane izdvojena oblast kojom se bave samo institucije nadležne za zaštitu životne sredine.

Program poseban značaj daje unapređenju pravovremenog informisanja javnosti o vremenskim i klimatskim opasnostima. Tačne, razumljive i dostupne informacije trebalo bi da povećaju spremnost građana, privrede i institucija za reagovanje na toplotne talase, suše, poplave i druge ekstremne događaje. Pored neposredne zaštite od opasnosti, predviđene su mere koje treba da obezbede dugoročan i održiv proces prilagođavanja, jačanje stručnih i institucionalnih kapaciteta i brže uključivanje novih naučnih saznanja u donošenje odluka.

Za sprovođenje Programa donet je i Akcioni plan za period od 2024. do 2026. godine¹², kojim su utvrđene konkretnije aktivnosti za ostvarivanje njegovih ciljeva. Ipak, usvajanje strateških i pravnih dokumenata predstavlja tek početak. Stvarna otpornost Srbije na klimatske promene zavisice od toga da li će predviđene mere biti finansirane, sprovedene i redovno praćene, kao i od sposobnosti države da klimatsku politiku poveže sa lokalnim razvojem, zaštitom stanovništva i svakodnevnim radom svih nadležnih institucija.

Klimatske strategije, nacionalni ciljevi i naredni koraci

Pored Programa prilagođavanja, drugi stub klimatske politike Srbije predstavlja Strategija niskougljeničnog razvoja za period od 2023. do 2030. godine, sa projekcijama do 2050. godine¹³. Njena osnovna uloga jeste da odredi dugoročan pravac smanjenja emisija u energetici, industriji, saobraćaju, poljoprivredi, upravljanju otpadom i sektoru korišćenja zemljišta i šumarstva. Dok se Program prilagođavanja bavi smanjivanjem posledica klimatskih promena koje se više ne mogu izbeći, Strategija niskougljeničnog razvoja usmerena je na njihove uzroke, odnosno na postepeni prelazak ka privredi sa manjom potrošnjom fosilnih goriva i nižim emisijama ugljen-dioksida i drugih gasova sa efektom staklene bašte.

Operativnu vezu između klimatske politike i energetskeg razvoja uspostavlja Integrirani nacionalni energetski i klimatski plan Republike Srbije do 2030. godine, sa vizijom do 2050. godine¹⁴, koji je

12 <https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/2024-01/program-prilagodjavanja-na-izmenjene-klimatske-uslove-za-period-od-2023-do-2030-godine.pdf> (strana 65).

13 <https://www.klimatskepromene.rs/wp-content/uploads/2025/07/5-1.pdf>

14 <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/>

Vlada usvojila u julu 2024. godine. Ovaj dokument objedinjuje ciljeve u oblasti smanjenja emisija, obnovljivih izvora energije, energetske efikasnosti, sigurnosti snabdevanja i razvoja energetskog tržišta. Njime su predviđeni ubrzano povećanje proizvodnje električne energije iz sunca i vetra, unapređenje energetske efikasnosti zgrada i privrede, modernizacija energetskog sistema i postepeno smanjivanje njegove zavisnosti od uglja.

U međuvremenu je Srbija dodatno izmenila svoju međunarodnu klimatsku obavezu. Vlada je 4. septembra 2025. godine usvojila Treći nacionalno utvrđeni

doprinos – NDC 3.0¹⁵, koji je nekoliko dana kasnije dostavljen Sekretarijatu Okvirne konvencije UN o promeni klime. Njime je utvrđen uslovni cilj smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte za 40,1 odsto do 2035. godine u odnosu na 1990. godinu, bez sektora korišćenja zemljišta, promene namene zemljišta i šumarstva. Ostvarenje ovog cilja povezano je sa dostupnošću finansijske i tehničke podrške za sprovođenje pravedne energetske tranzicije.

NDC 3.0 istovremeno pruža znatno ozbiljniju sliku posledica klimatskih

promena od ranijih dokumenata. Minimalni materijalni gubici i štete nastali usled ekstremnih vremenskih i klimatskih događaja u periodu od 2000. do 2024. godine procenjeni su na oko 10,45 milijardi evra. U tu procenu uključeno je približno milijardu evra gubitaka tokom leta 2024. godine, kada je ekstremnom sušom bilo zahvaćeno 92 odsto teritorije Srbije. Oko 70 odsto ukupnih evidentiranih šteta povezano je sa sušama i visokim temperaturama, što pokazuje da su poljoprivreda, vodni resursi i proizvodnja hrane među najizloženijim oblastima.

Za praćenje ostvarivanja ovih obećanja posebno je važan Prvi dvogodišnji izveštaj o transparentnosti Republike Srbije – BTR1¹⁶. Za razliku od strategija i planova, koji opisuju šta država namera da uradi, ovaj izveštaj treba da pokaže šta je zaista urađeno, koliko su se emisije promenile, koje su mere sprovedene i koliko je finansijske, tehnološke i stručne podrške bilo potrebno i dobijeno. Prema podacima iz izveštaja, emisije Srbije su 2022. godine iznosile 62,6 miliona tona ekvivalenta ugljen-dioksida, bez sektora korišćenja zemljišta i šumarstva, što je bilo 24,3 odsto manje nego 1990. godine. Energetika je, međutim, i dalje činila približno 79 odsto ukupnih nacionalnih emisija, pa se najveći deo budućih smanjenja mora ostvariti upravo u proizvodnji i potrošnji energije.

Podatke na kojima se zasnivaju NDC

16 https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/2025-01/prvi_dvogodishni_izveshtaj_o_transparentnosti_republike_srbije_prema_okvirnoj_konvenciji_un_o_promeni_klime_i_sporazumu_iz_pariza.pdf

i izveštaji o transparentnosti obezbeđuje Nacionalni inventar gasova sa efektom staklene bašte¹⁷. Nacionalni inventarski dokument iz 2025. godine obuhvata vremensku seriju emisija i uklanjanja gasova sa efektom staklene bašte od 1990. do 2023. godine i detaljno prikazuje njihov razvoj u energetici, industrijskim procesima, poljoprivredi, šumarstvu i upravljanju otpadom. Redovno ažuriranje inventara nije samo međunarodna formalnost: bez pouzdanih podataka nije moguće utvrditi da li se smanjenje emisija zaista ostvaruje ili je posledica promene metodologije, pada proizvodnje ili drugih ekonomskih okolnosti.

Jedan od najvažnijih dokumenata koji se trenutno priprema jeste novi Integrisani nacionalni energetske i klimatski plan do 2040. godine¹⁸. Njegova izrada zvanično je započela u maju 2026. godine, formiranjem radne grupe u kojoj učestvuju predstavnici ministarstava, agencija, energetskih kompanija, finansijskih institucija, sindikata i organizacija civilnog društva. Novi plan treba da utvrdi energetske i klimatske ciljeve za narednu deceniju i da preciznije odgovori na pitanja smanjivanja korišćenja lignita, razvoja obnovljivih izvora, skladištenja energije, energetske efikasnosti, elektrifikacije saobraćaja i obezbeđivanja pravedne tranzicije za radnike i regione koji zavise od proizvodnje uglja.

17 <https://www.klimatskepromene.rs/wp-content/uploads/2026/03/nacional-ghg-inventory-serbia-2025.pdf>

18 <https://www.mre.gov.rs/vest/sr/15815/zapocela-izgrada-novog-integrisanog-nacionalnog-energetskog-i-klimatskog-plana-inekp-republike-srbije-do-2040-godine.php>

Značaj novog plana dodatno povećava činjenica da je cilj iz NDC 3.0 označen kao privremen i uslovan. Sam dokument predviđa da će novi cilj za 2040. godinu, kao i eventualno revidirani cilj za 2035, biti utvrđeni upravo kroz izradu novog Integrisanog energetskog i klimatskog plana. Od kvaliteta ovog procesa zavisiće da li će Srbija dobiti međusobno usklađen sistem ciljeva ili će različiti dokumenti nastaviti da koriste različite pretpostavke, metodologije i rokove.

Do kraja 2026. godine Srbija treba da pripremi i Drugi dvogodišnji izveštaj o transparentnosti – BTR2, koji bi trebalo da bude izrađen zajedno sa Četvrtim nacionalnim izveštajem prema Okvirnoj konvenciji UN o promeni klime¹⁹. Predviđeno je da ovaj objedinjeni dokument obuhvati novi inventar emisija, procenu napretka u ostvarivanju NDC-a, projekcije budućih emisija, podatke o prilagođavanju, klimatskom finansiranju i potrebnoj međunarodnoj podršci. Kao njegov deo planirano je i dostavljanje posebne komunikacije o prilagođavanju klimatskim promenama. Rok za podnošenje drugih dvogodišnjih izveštaja država potpisnica Pariskog sporazuma jeste 31. decembar 2026. godine.

Sa klimatskom politikom povezani su i dokumenti koji prvenstveno pripadaju oblasti zaštite prirode i upravljanja resursima. Vlada je 2026. godine usvojila Program razvoja cirkularne ekonomije za period 2026–2030. godine²⁰, usmeren

na efikasnije korišćenje sirovina, smanjivanje količine otpada, ponovnu upotrebu i reciklažu. Istovremeno je sprovedena javna rasprava o Programu zaštite prirode Republike Srbije za period 2026–2031. godine²¹, koji treba da utvrdi mere za očuvanje biodiverziteta, staništa i ekosistema. Ovi dokumenti imaju i klimatski značaj, jer zdrave šume, zemljišta, močvare i rečni sistemi vezuju ugljenik i povećavaju sposobnost društva da podnese suše, poplave, požare i visoke temperature.

Srbija, dakle, više ne oskudeva u strategijama, programima i međunarodnim obavezama. Ključni problem postaje njihovo međusobno usklađivanje i sprovođenje: obezbeđivanje novca, određivanje odgovornih institucija, jačanje kapaciteta lokalnih samouprava, uključivanje klimatskih rizika u javne investicije i omogućavanje javnosti da proveriti ostvarene rezultate. Pravi pokazatelj uspeha neće biti broj usvojenih dokumenata, već merljivo smanjenje emisija, manja šteta od ekstremnih vremenskih događaja i veća sigurnost građana, prirodnih resursa i privrede.

19 https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cp2023_06E.pdf

20 <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2026/41/1/reg>

21 <https://www.ekologija.gov.rs/informacije-od-javnog-znacaja/javne-rasprave/javna-rasprava-o-predlogu-programa-zastite-prirode-republike-srbije-za-period-2026-2031-godine-sa-akcionim-planom>

EEA: napredak postoji, ali je tranzicija spora i neujednačena

Dodatnu osnovu za procenu stanja pruža profil Srbije u izveštaju „Životna sredina Evrope 2025“, koji je Evropska agencija za životnu sredinu²² objavila 29. septembra 2025. godine. Profil prati promene u tri međusobno povezane oblasti: životnoj sredini i klimi, društveno-ekonomskom razvoju i transformaciji ključnih sistema — energetike, mobilnosti i proizvodnje hrane. Procena je zasnovana na 20 pokazatelja Evropske agencije za životnu sredinu i Eurostata, a pripremili su je nacionalni stručnjaci Evropske mreže za informacije i posmatranje životne sredine — Eionet²³ — u Srbiji. Važno je, međutim, naglasiti da ovaj profil nije formalna ocena napretka koju su dale EEA ili Evropska komisija, već nacionalna procena koju je EEA proverila sa stanovišta činjenica i korišćenih podataka.

Pokazatelji daju mešovitu sliku. Među pozitivnim trendovima izdvajaju se smanjenje emisija gasova sa efektom

staklene bašte u odnosu na 1990. godinu, rast udela obnovljivih izvora energije i postepeno širenje organske proizvodnje. Istovremeno, napredak usporavaju povećana potrošnja energije, nedovoljno razvijen sistem upravljanja otpadom, veoma niska ponovna upotreba materijala, neujednačen kvalitet vazduha i nedovoljna ulaganja u zaštitu životne sredine. EEA ocenjuje da su Srbiji potrebni objedinjeni pristup, kontinuirano praćenje i ciljane intervencije, jer se pozitivne promene u pojedinim oblastima još ne pretvaraju u dovoljno brzu sistemsku tranziciju.

Kada je reč o klimatskim promenama, EEA navodi da su ukupne emisije Srbije, bez sektora korišćenja zemljišta, promene namene zemljišta i šumarstva, smanjene za 24,8 odsto u odnosu na 1990. godinu. Ipak, ostvarenje postavljenih ciljeva zavisi od stvarne primene usvojenih politika, novih investicija, rasta energetske efikasnosti i smanjivanja emisija iz proizvodnje električne i toplotne energije. Slična dvojnost vidljiva je kod obnovljivih izvora: njihov udeo raste, ali EEA ocenjuje da je potrebno ubrzanje kako bi Srbija do 2030. dostigla cilj od 33,6 odsto obnovljive energije u bruto finalnoj potrošnji.

Pokazatelj finalne potrošnje energije formalno je označen kao već usklađen sa ciljem za 2030. godinu, ali iza te ocene ostaje nepovoljna struktura potrošnje. Nivo finalne potrošnje 2023. godine bio je približno isti kao 2005, dok su najveći potrošači domaćinstva, sa 35,6 odsto, saobraćaj, sa 29,4 odsto, i industrija, sa 21,1 odsto. To pokazuje da dostizanje brojčanog cilja samo po sebi ne znači i

22 <https://www.eea.europa.eu/sr>

23 <https://www.eionet.europa.eu/>

uspešnu energetska tranziciju, posebno ukoliko se potrošnja dugoročno ne smanjuje, zgrade ostaju energetska neefikasne, a saobraćaj zavisao od fosilnih goriva.

Najnepovoljniji trendovi zabeleženi su u oblasti otpada i cirkularne ekonomije. Ukupna količina proizvedenog otpada značajno je porasla između 2010. i 2020. godine, zbog čega je ovaj pokazatelj označen kao kretanje u pogrešnom smeru. Čak 79,4 odsto komunalnog otpada završavalo je na deponijama, stopa reciklaže komunalnog otpada u 2023. godini iznosila je 15,5 odsto, a organizovanim prikupljanjem bilo je obuhvaćeno prosečno 88 odsto stanovništva. Istovremeno, udeo materijala koji se nakon prerade vraća u privredu iznosio je svega 1,7 odsto u 2021. godini, u odnosu na 0,9 odsto 2010. godine. Iako postoji blago poboljšanje, EEA ocenjuje da sadašnja brzina promena nije dovoljna za približavanje evropskim ciljevima cirkularnosti.

Kvalitet vazduha ostaje jedno od najvažnijih pitanja javnog zdravlja. Prosečne

godišnje koncentracije finih suspendovanih čestica $PM_{2.5}$ pokazivale su postepeno opadanje između 2015. i 2023. godine, ali se lokalni planovi kvaliteta vazduha nedovoljno primenjuju, dok brojna naselja i dalje imaju teškoće da koncentracije zagađujućih materija spuste ispod propisanih vrednosti. Kao glavni izvori čestičnog zagađenja navode se individualna i daljinska grejna postrojenja, uz dodatni doprinos termoelektrana na uglj i industrije. Nepotpuna i prostorno neujednačena mreža praćenja dodatno otežava sagledavanje pune izloženosti stanovništva.

Klimatske promene se u pokazateljima EEA ne posmatraju samo kroz emisije, već i kroz nastale ekonomske gubitke. Profil Srbije posebno ukazuje na ranjivost poljoprivrede: suša iz 2021. godine procenjena je na više od 500 miliona evra izgubljene poljoprivredne proizvodnje, dok su toplotni talas i požari tokom 2022. prouzrokovali procenjenu štetu od oko 200 miliona evra i zahvatili više od 10.000 hektara šuma. Takvi gubici ne ostaju ograničeni na poljoprivredna gazdinstva, već se prenose na skladištenje, preradu hrane, zaposlenost, cene i ukupnu ekonomsku stabilnost.

Ovih 20 pokazatelja zato treba posmatrati kao povezanu celinu, a ne kao odvojene statističke podatke. Smanjenje emisija može biti poništeno rastom potrošnje energije, razvoj obnovljivih izvora usporen nedovoljnom infrastrukturom, a napredak u poljoprivredi ugrožen sušama, degradacijom zemljišta i nedostatkom vode.

Od strategija do primene: zaključci konferencije „Zelena agenda izbliza – Klimatske promene i adaptacija u Srbiji“

Analiza klimatskih politika i pokazatelja u prethodnim poglavljima pokazuje da Srbija više ne oskudeva u strateškim dokumentima, propisima i formalno postavljenim ciljevima. Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove, Strategija niskouglednog razvoja, Integrisani nacionalni energetske i klimatske plan, nacionalno utvrđeni doprinosi i prateći akcioni planovi daju okvir za delovanje. Međutim, pitanje koje ostaje otvoreno jeste u kojoj meri se ti dokumenti pretvaraju u konkretne promene u gradovima i opštinama, poljoprivredi, upravljanju vodama i otpadom, građevinarstvu i svakodnevnom

životu građana. Upravo je taj jaz između postavljenih politika i njihove primene bio u središtu konferencije „Zelena agenda izbliza – Klimatske promene i adaptacija u Srbiji“, održane 22. aprila 2026. godine u Ekološkom centru „Radulovački“ u Sremskim Karlovcima.

Diskusija na skupu potvrdila je zaključak koji proizlazi i iz prethodnog dela ovog izveštaja: klimatske promene više nisu izdvojeno pitanje zaštite životne sredine. One utiču na način na koji se projektuju zgrade, uređuju gradovi, upravlja vodama, proizvodi hrana, organizuje sistem otpada, planiraju javne investicije i štiti zdravlje stanovništva. Učesnici su zato insistirali na tome da se prilagođavanje klimatskim promenama uključi u redovne razvojne politike i budžetske odluke, a ne da ostane skup povremenih projekata i reakcija nakon štete.

Klimatski uslovi menjaju se brže od pravila po kojima planiramo. Prof. Vladimir Đurđević sa Fizičkog fakulteta u Beogradu upozorio je da postaje sve teže nastaviti da funkcionišemo na isti način kao do sada, jer se klimatski uslovi menjaju brže od sistema koji bi trebalo da im se prilagode. Kao ilustraciju naveo je građevinski sektor: deo proračuna i standarda koji se koriste za termoizolaciju i projektovanje zasnovan je na klimatskim pretpostavkama iz perioda od pre više decenija. Ako se nove zgrade i obnova postojećih objekata planiraju prema temperaturama, padavinama i ekstremima iz prošlosti, postoji rizik da će infrastruktura biti neadekvatna tokom svog radnog veka.

Ovaj stav direktno se nadovezuje na nalaz Programa prilagođavanja, već opisan u ovom izveštaju, da se javne politike i infrastrukturni projekti i dalje prečesto zasnivaju na istorijskim klimatskim podacima umesto na budućim klimatskim scenarijima.

Durđević je ukazao i na gubitak snežnog pokrivača i nepovoljne trendove podzemnih rezervi vode. Posebno je upozorio da promena godišnje raspodele padavina i sve duži topli periodi mogu znatno povećati pritisak na vodne resurse. U poljoprivredi su pojedini pomaci u prilagođavanju već vidljivi, ali su u drugim sektorima mere, prema njegovoj oceni, još sporadične i nedovoljne. Time se prilagođavanje ponovo vraća na pitanje dugoročnog planiranja: infrastruktura koja se danas gradi mora biti projektovana za uslove koji će vladati za dvadeset, trideset ili pedeset godina, a ne samo za prosek iz prethodnog perioda.

Problem nije samo nedostatak propisa, već to što „nema ko da nosi sistem“. Nataša Đereg iz CEKOR-a ocenila je da Srbija ima zakonodavstvo, institucije i značajnu tehničku pomoć, uključujući podršku Evropske unije za jačanje kapaciteta, ali da kontinuitet sprovođenja ostaje slab. Projekti jačanja institucija često se, prema njenim rečima, odvijaju kao da se iznova polazi od početka, bez dovoljno akumuliranog institucionalnog znanja, odgovornosti i jasnog nosioca procesa. Slično se vidi i u upravljanju otpadom, izdavanju dozvola, prostornom planiranju i lokalnom razvoju: nadležnosti postoje, ali

izostaje koordinacija koja bi različite resore povezala oko istog cilja.

Đereg je naglasila potrebu da se na lokalnom nivou okupljaju timovi stručnjaka koji mogu da procene šta je konkretnoj sredini potrebno i da klimatske rizike povežu sa prostornim i urbanističkim planovima, infrastrukturu, zaštitom životne sredine i budžetima. Čak i kada su sredstva dostupna, ona se ne koriste uvek kao deo jedinstvene politike prilagođavanja. Kao primer navela je velike projekte u okviru Zelene agende i ulaganja u vodnu infrastrukturu, dok istovremeno nedostaje dovoljno razvijen sistem prečišćavanja otpadnih voda i lako dostupna javna evidencija o tome koji su projekti planirani, u kojoj su fazi i kakav rezultat treba da ostvare.

Na skupu je ukazano i na probleme neusaglašenosti prostornih planova, strategija i pojedinih zakona. To je posebno važno zato što klimatske mere često prelaze granice jednog sektora: isti zahvat može istovremeno imati posledice po vode, poljoprivredu, energetiku, biodiverzitet i lokalni razvoj. Ako se dokumenti donose odvojeno, a njihove posledice ne sagledavaju zajedno, postoji opasnost da jedna politika poništava efekte druge.

Voda i način na koji gradimo gradove postaju centralno pitanje prilagođavanja. U diskusiji je istaknuto da se urbani razvoj mora menjati u skladu sa sve češćim ekstremnim padavinama i visokim temperaturama. Nataša Đereg je posebno upozorila na betonizaciju gradova: velike nepropusne površine ubrzavaju

oticanje vode, pa tokom jakih pljuskova ulice postaju privremeni vodotokovi, dok se istovremeno smanjuje mogućnost da se voda zadrži i upije u zemljište. Savremeni pristup podrazumeva više zelenih površina, drvoreda, parkova, propusnih površina, prostora za zadržavanje kišnice i drugih rešenja zasnovanih na prirodi. Takva infrastruktura istovremeno ublažava efekat urbanih toplotnih ostrva i smanjuje rizik od bujičnog plavljenja.

Ovo pitanje povezano je sa širom zabudom, pomenutom na skupu, da je Srbija zemlja neograničeno bogata vodom. Učesnici su ocenili da je potrebno mnogo više pažnje posvetiti očuvanju vode, praćenju podzemnih rezervi, smanjenju gubitaka u sistemima i obrazovanju građana o racionalnoj potrošnji. U uslovima sve učestalijih suša, upravljanje vodom ne može biti samo pitanje komunalne infrastrukture, već deo klimatske bezbednosti.

Upravljanje otpadom pokazuje koliko je važna dosledna primena pravila.

Igor Jezdimirović iz organizacije Inženjeri zaštite životne sredine govorio je o slabostima sistema upravljanja otpadom, uključujući pitanja uvoza otpada radi energetskog iskorišćenja i kontrole postrojenja u kojima se takav otpad tretira. Posebno je ukazao na razliku između stacionarnih postrojenja, kod kojih postoje zahtevi za praćenje emisija, i mobilnih postrojenja, kod kojih je kontrola, prema njegovoj oceni, nedovoljna. To otvara pitanje da li se ista pravila zaštite životne sredine primenjuju na sve tehnologije i operatere koji nose uporedive rizike.

Jezdimirović je naglasio da ekološke naknade treba vraćati u sistem iz kojeg su nastale, odnosno koristiti ih za prikupljanje, tretman, prevenciju i sanaciju otpada. Kao poseban problem izdvojio je nedovoljnu primenu načela „zagađivač plaća“. Odgovornost za zagađenje, prema ovom stanovištu, ne bi smela da se završi na relativno niskoj novčanoj kazni ako je stvarna šteta dugoročna i višestruko veća. Potrebno je uspostaviti sistem u kojem odgovornost obuhvata troškove sanacije i stvarne posledice po životnu sredinu i zdravlje.

Požari na deponijama navedeni su kao jedan od najočiglednijih simptoma lošeg upravljanja. Jezdimirović je na konferenciji izneo podatak da je, prema podacima MUP-a Srbije koje je koristio, tokom 2025. godine zvanično registrovano 2.217 požara na deponijama. Objasnio je da neadekvatno odlaganje i prekrivanje komunalnog i biootpada, uz stvaranje deponijskog gasa, povećava rizik od paljenja. Kao upozoravajući primer pomenuta je i regionalna deponija „Duboko“, zatvorena 2024. nakon ozbiljnih problema i požara. Zaključak diskusije nije bio samo da je potrebno bolje reagovati na požare, već da se moraju otkloniti uzroci: slaba primarna selekcija, neadekvatan tretman biootpada, loše upravljanje deponijama i nedovoljna odgovornost operatera.

Ovi nalazi dopunjuju podatke već navedene u ovom izveštaju prema kojima je upravljanje otpadom jedna od oblasti sa najnepovoljnijim trendovima: najveći deo komunalnog otpada i dalje završava na deponijama, dok su reciklaža i kružno korišćenje materijala niski. U tom smis-

lu, klimatska politika i politika otpada ne mogu se razdvajati. Sprečavanje požara, smanjenje metanskih emisija, odvajanje biootpada, reciklaža i ponovna upotreba materijala istovremeno su mere zaštite životne sredine, javnog zdravlja i ublažavanja klimatskih promena.

Zemljište mora biti tretirano kao strateški resurs, a ne samo kao proizvodna površina. Jordana Ninkov iz Instituta za ratarstvo i povrtarstvo u Novom Sadu skrenula je pažnju da su zemljište i poljoprivreda u javnim raspravama o klimatskim promenama često potisnuti iza energetike i otpada, iako je zemljište istovremeno osnova proizvodnje hrane, rezervoar ugljenika i ključni faktor zadržavanja vode. Posebno je istakla opadanje sadržaja humusa i degradaciju poljoprivrednog zemljišta, što je širi globalni trend, ali u uslovima suša i visokih temperatura postaje dodatni rizik za Srbiju.

Ninkov je ukazala da deo velikih poljoprivrednih sistema već uvodi regenerativne prakse i zaštitne pojaseve, dok mala i usitnjena gazdinstva često nemaju finansijski i stručni kapacitet da takve mere uvedu samostalno. Zbog toga podrška poljoprivredi ne bi trebalo da se ograniči na nadoknadu štete nakon suše ili nevremena, već da podstiče praksu koja povećava humus, štiti zemljište od erozije, čuva vlagu i smanjuje zavisnost proizvodnje od ekstremnih vremenskih uslova.

Zvezdan Kalmar je ovu temu proširio na prostorno planiranje i strukturu poljoprivredne proizvodnje. Kao konkretnu meru predložio je stvaranje sistema nak-

nada za prenamenu dela poljoprivrednog zemljišta za vetrozaštitne pojaseve i odgovarajuće izmene lokalnih planova koje bi omogućile njihovu obnovu. Upozorio je i na rizike prevelike zavisnosti od monokultura i zanemarivanje uloge pčela i drugih oprašivača. Time se pitanje klimatske otpornosti povezuje sa biodiverzitetom i sigurnošću proizvodnje hrane.

Učesnici su posebno naglasili ekonomsku dimenziju prilagođavanja. Šteta od suše, gubitka prinosa, požara, poplava ili degradacije zemljišta ne završava se na mestu na kojem je nastala, već se prenosi na preradu, transport, zaposlenost, cene hrane, lokalne budžete i životni standard. To je u skladu sa podacima iz prethodnog dela izveštaja, koji pokazuju da klimatski događaji već proizvode gubitke merene stotinama miliona i milijardama evra. Zbog toga trošak prilagođavanja treba upoređivati sa troškom nečinjenja, a javne investicije procenjivati i prema tome koliko buduće štete mogu da spreče.

Informisanje, obrazovanje i javni dijalog deo su klimatske otpornosti.

U raspravi je ocenjeno da su klimatske i ekološke teme danas prisutnije u medijima nego ranije, ali da je izveštavanje i dalje nedovoljno sistematično. Postojanje posebnih rubrika, poput „zelenih“ sekcija, jeste korisno, ali nije dovoljno ako se klimatski rizici ne povezuju sa ekonomijom, zdravljem, poljoprivredom, cenama hrane, stanovanjem, lokalnim budžetima i urbanističkim odlukama. U tom smislu, zaključak skupa dopunjuje nalaz već naveden u ovom dokumentu o pretežno

reaktivnoj ulozi medija, koji se ekološkim problemima često intenzivnije bave tek kada njihove posledice postanu očigledne.

Nataša Đereg je upozorila da mnoge važne pojave nisu dovoljno merene ili da podaci nisu lako dostupni, zbog čega čak ni stručnjaci ponekad nemaju potpunu sliku. Bez javno dostupnih i razumljivih podataka nema ni kvalitetne rasprave ni mogućnosti da građani prate sprovođenje obećanih politika. Učesnici su zato ukazali na potrebu da se informacije o vodi, zagađenju, otpadu, klimatskim rizicima i statusu velikih javnih projekata objavljuju redovno, u upotrebljivom obliku i uz jasno određenu instituciju odgovornu za njihovu tačnost.

Obrazovanje je navedeno kao druga važna karika. Klimatske promene, očuvanje vode, upravljanje otpadom, zemljište i posledice zagađenja ne bi trebalo da budu teme sa kojima se građani prvi put ozbiljno susreću tek kroz krizne događaje

ili medijske kampanje. Potrebno je sistematsko klimatsko i ekološko obrazovanje koje počinje u školi i nastavlja se kroz rad institucija, medija i organizacija civilnog društva. Istovremeno, učesnici su naglasili da kvalitetan dijalog o klimatskoj politici nije moguć bez šire kulture javne rasprave, dostupnih podataka i prostora u kojem se argumenti mogu razmenjivati bez diskreditacije i govora mržnje.

Zajednički imenitelj diskusije bio je da Srbija ima pravo i obavezu da zahteva politike i projekte prilagođavanja koji odgovaraju stvarnim rizicima. Klima se već promenila dovoljno da oslanjanje na stare standarde, povremene intervencije i sanaciju posledica više nije racionalno. Prilagođavanje zato mora postati stalna funkcija države i lokalnih samouprava: treba ga ugrađivati u propise, planove, investicije, upravljanje resursima, obrazovanje i sistem javnog informisanja.

Preporuke sa konferencije za bolje prilagođavanje klimatskim promenama

Na osnovu diskusije učesnika konferencije mogu se izdvojiti sledeće preporuke. One objedinjuju mere koje su neposredno predlagane na skupu sa već prepoznatim obavezama iz Programa prilagođavanja i drugim nacionalnim dokumentima.

1. Uvesti buduće klimatske scenarije u građevinske standarde, prostorne i urbanističke planove i javne investicije. Potrebno je sistematski preispitati standarde koji se oslanjaju na istorijske temperature, padavine i druge klimatske parametre. Novi objekti, energetska sanacija zgrada, saobraćajna i vodna infrastruktura, sistemi odvodnjavanja i zaštite od poplava treba da se projektuju za očekivane uslove tokom čitavog radnog veka. Klimatska procena rizika treba da postane obavezni deo većih javnih investicija i lokalnih prostornih i urbanističkih planova.

2. Jasno odrediti ko je odgovoran za sprovođenje i formirati stalne lokalne timove za klimatsku adaptaciju. Srbija ima strateški i zakonodavni okvir, ali se odgovornost često rasipa između institucija i sektora. Gradovi i opštine treba da formiraju multidisciplinarne timove koji povezuju urbanizam, vode, komunalne službe, zaštitu životne sredine, poljoprivredu, zdravstvo, civilnu zaštitu i finansije. Za svaku meru treba javno utvrditi odgovornu instituciju, rok, izvor finansiranja, pokazatelje rezultata i način praćenja. Tehnička pomoć i projekti jačanja kapaciteta moraju da ostavljaju trajno institucionalno znanje, umesto da svaki novi program počinje od početka.

3. Postaviti vodu i zelenu infrastrukturu među najviše prioritete lokalnog prilagođavanja. Potrebno je ubrzati izgradnju i funkcionisanje sistema za prikupljanje i prečišćavanje otpadnih voda, smanjivati gubitke u vodovodnim mrežama i sistematski pratiti stanje podzemnih i površinskih voda. Gradovi treba da smanjuju betonizaciju i povećavaju drvorede, parkove, propusne površine, zelene koridore i prostore za zadržavanje kišnice kako bi se istovremeno ublažili toplotni talasi i smanjio rizik od urbanih poplava. Očuvanje vode treba uključiti i u obrazovanje i javne kampanje, kako bi se napustila pretpostavka da su vodni resursi Srbije neograničeni.

4. Reformisati upravljanje otpadom tako da prevencija, primarna selekcija, kontrola emisija i odgovornost prethode spaljivanju i sanaciji posledica. Primarna selekcija otpada treba da postane osnov sistema, uz odvojeno prikupljanje biootpada, veće stope reciklaže i pouzdano upravljanje deponijama. Potrebno je ujednačiti zahteve za praćenje emisija i kontrolu stacionarnih i mobilnih postrojenja za tretman i energetsko iskorišćenje otpada. Ekološke naknade treba namenski vraćati u sistem zaštite životne sredine, a načelo „zagađivač plaća“ primenjivati tako da odgovornost obuhvati stvarne troškove sanacije i dugoročne posledice štete. Posebni planovi prevencije požara i upravljanja deponijskim gasom treba da budu obavezni za deponije i regionalne centre.

5. Zaštitu zemljišta i klimatski otpornu poljoprivredu tretirati kao pitanje sigurnosti hrane. Podršku treba usmeriti na povećanje sadržaja humusa, regenerativnu poljoprivredu, zaštitu od erozije, racionalno korišćenje vode, raznovrsnije plodorede i očuvanje oprašivača. Potrebno je obnoviti vetrozaštitne pojaseve i omogućiti naknadu ili druge podsticaje za prenamenu dela zemljišta u zaštitne pojaseve, uz odgovarajuće izmene lokalnih planova. Mala i usitnjena gazdinstva treba da dobiju stručnu i finansijsku podršku kako bi mere prilagođavanja bile dostupne i proizvođačima koji ne mogu sami da finansiraju tehnološke promene.

6. Uspostaviti transparentan sistem klimatskih i ekoloških podataka, ranog upozoravanja i praćenja projekata. Podaci o sušama, podzemnim vodama, ekstremnim padavinama, požarima na deponijama, kvalitetu životne sredine i sprovođenju velikih infrastrukturnih projekata treba da budu redovno objavljivani u formatu razumljivom javnosti i upotrebljivom za stručnjake, novinare i lokalne samouprave. Javnost treba da može da vidi ne samo koji je projekat najavljen, već ko ga sprovodi, koliko košta, u kojoj je fazi i koji rezultat treba da postigne. Sistemi ranog upozoravanja treba da povežu naučne podatke sa jasnim uputstvima za građane, privredu i lokalne službe.

7. Povezati klimatsko finansiranje, obrazovanje, medije i javno učešće sa merljivim rezultatima adaptacije. Trošak klimatskih mera treba procenjivati zajedno sa ekonomskom cenom nečinjenja, uključujući štete u poljoprivredi, vodoprivredi, infrastrukturi, zdravlju i lokalnim budžetima. Finansiranje treba usmeravati prema projektima koji dokazivo smanjuju buduće rizike, uz javno praćenje rezultata. Istovremeno je potrebno jačati klimatsko obrazovanje u školama, stručno informisanje građana i medijsko izveštavanje koje klimatske promene povezuje sa svakodnevnim životom, a ne reaguje tek kada nastupi katastrofa. Učešće građana i organizacija civilnog društva u planiranju treba posmatrati kao deo kvaliteta i održivosti klimatske politike, a ne samo kao formalnu proceduru.

Ove preporuke ne zahtevaju stvaranje potpuno novog sistema, već pre svega dosledniju primenu onoga što je već prepoznato u domaćim strateškim dokumentima, uz nekoliko konkretnih promena koje su učesnici konferencije označili kao hitne. Njihov zajednički cilj jeste prelazak sa reaktivnog pristupa, u kojem se reaguje nakon požara, poplave, suše ili gubitka prinosa, na preventivno upravljanje rizicima. Merilo uspeha adaptacije zato ne treba da bude broj usvojenih planova, već smanjena šteta, sigurniji resursi vode i hrane, otporniji gradovi i infrastruktura, zdravije zemljište i veća sposobnost građana i institucija da se pripreme za klimatske uslove koji će biti sve zahtevniji.

Produkcija ovog sadržaja izrađena je uz finansijsku podršku Evropske unije kroz projekat Navigator Zelene agende koji

**Co-funded by
the European Union**

sprovodi Beogradska otvorena škola. Za njen sadržaj isključivu odgovornost snosi Medijski centar Beta i Centar za održive zajednice i sadržaj nužno ne odražava stavove Evropske unije i Beogradske otvorene škole.